

а) публічне сповіщення передач прямої трансляції через будь-які засоби зв'язку таким чином, що будь-яка особа може отримати до них доступ з будь-якого місця і в будь-який час за їх власним вибором;

б) будь-яку видозміну своїх передач прямої трансляції.

2. Майнові права виробників передач прямої трансляції можуть передаватися (відчужуватися) іншим особам на підставі договору, в якому визначаються спосіб використання передач прямої трансляції, розмір і порядок виплати винагороди, строк дії договору, строк використання передач прямої трансляції, територія, на яку розповсюджуються передані права, тощо.

Майнові права виробника передачі прямої трансляції, який є юридичною особою, можуть бути також передані (відчужені) іншій особі у встановленому законом порядку внаслідок ліквідації юридичної особи - суб'єкта суміжних прав.»

Внесення зазначених змін та доповнень до законодавства зможе вирішити наступні задачі:

закріпить на законодавчому рівні правову природу передач (програм) організацій мовлення, як збірки об'єктів інтелектуальної власності;

надать визначення термінів «передача організації мовлення», «програма організації мовлення» та «передача прямої трансляції»;

забезпечить належну правову охорону правам організаторів заходів, що транслюються організаціями мовлення без попереднього запису та монтажу.

Література

1. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення, вчинена 26 жовтня 1961 року в м. Римі, ратифікована Законом України від 20 вересня 2001 року № 2730-III// Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 2.

2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 року № 3792- XII // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 13.

3. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21 грудня 1993 року № 3759- XII // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 10.

4. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53356232> (дата звернення: 08.09.16 р.) - Назва з екрану.

5. Єліферов О.Б. Передачі (програми) організацій мовлення як об'єкт судової експертизи у сфері інтелектуальної власності. Науково-методичний посібник. - К.: Видавець Карпенко В.М., 2015, - 92 с. ISBN 978-617-7071-29-6.

6. TV Rights and Sport Legal Aspects edited by Ian Blackshaw, Steve Cornelius, Robert Siekmann. - t.m.c. Asser press, The Hague, The Netherlands, 2009, ISBN 978-90-6704-281-9, ISSN 1874-6926.

Єліферов О.Б.,

кандидат юридичних наук,

атестований судовий експерт у сфері інтелектуальної власності (м. Одеса)

Єліферов Д.О.,

студент (Одеський Національний університет

ім. І.І.Мечникова)

Надійшла до редакції: 08.03.2016

УДК 343

ОРГАНІЗАЦІЯ ВІДНОВЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НКВС НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ, ЗВІЛЬНЕНІЙ ВІД ОКУПАЦІЇ ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Терещенко Ю. В.

У статті досліджуються заходи з відновлення роботи НКВС на території України після її звільнення за часів Другої світової війни. Аналізуються пріоритетні напрями діяльності НКВС після вступу на визволену територію, серед яких виділяються організація виявлення і вилучення агентури німецьких розвідувальних органів, запобігання актам терору, диверсіям саботажу, створення нової агентурної мережі, установа зв'язку з партизанськими загонами, виявлення зрадників, провокаторів. Передбачається також заходи щодо організації охорони громадського порядку, боротьби з бандитизмом, грабежами і спекуляцією, налагодження роботи органів міліції, обладнання тюрем та організація охорони приміщень органів НКВС.

Ключові слова: оперативна робота, НКВС, агентура, воєнний стан, тоталітарна система.

The article examines the measures to restore the work of the NKVD in Ukraine after its liberation during the Second World War. Analyzes the priorities of the NKVD of the entry in the liberated territories, among which the organization identify the agents of the German

intelligence services, prevention of acts of terrorism, sabotage and sabotage the creation of a new intelligence network, liaising with guerrilla groups, the identification of traitors, provocateurs. Also provides for arrangements for the protection of public order, combating banditry, looting and profiteering, the establishment of police authorities, prison facilities and organization of the protection of the premises of the NKVD.

Keywords: operational work, NKVD agents, martial law, totalitarian system.

Серед подій Другої світової війни - бойових дій армії, руху опору, заходів з евакуації, перебудови роботи промисловості і сільського господарства, які широко висвітлені в наукових працях та мемуарах, є досить великий пласт недостатньо дослідженого історичного матеріалу, який стосується діяльності в цей період органів Народного комісаріату внутрішніх справ. Ідеться, зокрема, про заходи з відновлення роботи НКВС на території УРСР безпосередньо після її звільнення від ворога. У силу специфіки діяльності та закритості системи НКВС її функціонування в цей період частково висвітлено лише

© Ю.В. Терещенко, 2016

в роботах дослідників історії органів внутрішніх справ (І.О. Андрухів, І.Г. Білас, В.В. Ковалик, Я.Ю. Кондратьєв, П.П. Михайленко, А.П. Тимченко, А.С. Чайковський, А.Є. Шевченко) [1]. Однак для широкого загалу громадськості ця тема залишається і надалі закритою.

більшість публікацій про дослідження роботи НКВС у сорокових роках ХХ ст. найчастіше стосуються карально-репресивної складової його роботи - боротьби з національно-визвольними силами і обмежуються переважно правобережною частиною УРСР. При цьому ще недостатньо досліджено чинники, що впливали на формування оперативної обстановки на території УРСР на момент її звільнення від військ ворога, організаційні заходи, які вживалися наркоматом з метою відновлення діяльності органів НКВС, особливості організації та специфічні напрями роботи як для всієї території республіки, так і для окремих її регіонів. Тож доцільно буде розпочати історичний аналіз цих подій, зосередивши увагу на організаційно-управлінському аспекті.

Зазначимо, що відновлення діяльності органів НКВС на території Української РСР тривало з 16 грудня 1942 р. - дня звільнення від німецької окупації перших населених пунктів УРСР: сіл Півнівка, Морозівка, Микільське Міловського району Ворошиловградської області [2], - до 8 жовтня 1944 р. - дати витіснення ворожих військ з села Лавочне Дрогобицької області за довоєнні кордони УРСР у ході проведення Карпатсько-Ужгородської наступальної операції [3]. При цьому строком завершення процесу відновлення діяльності і остаточного формування мережі територіальних органів НКВС на території УРСР у цей період слід вважати 1 вересня 1945 р., коли наказом НКВС СРСР № 001105 оголошено дислокацію органів НКВС [4].

Необхідно зауважити, що організаційні заходи щодо відновлення діяльності органів НКВС на звільненій території УРСР розпочалися задовго до грудня 1942 р. 12 грудня 1941 р. було видано наказ НКВС СРСР № 001683 «Об оперативно-чекистском обслуживании местностей, освобождаемых от войск противника». У ньому наказувалося начальникам УНКВС при звільненні від військ ворога населених пунктів невідкладно комплектувати відповідні міські, районні відділи НКВС для відновлення порядку і організації оперативно-чекистської роботи в цих місцевостях. На допомогу створюваним підрозділам НКВС виділялися підрозділи оперативних військ і винищувальних батальйонів НКВС.

Для вирішення проблеми кадрового забезпечення начальники відділів кадрів НКВС повинні були сформувати підготовлений резерв працівників для забезпечення своєчасного формування органів НКВС у місцевостях, які звільняються від ворога [5].

Керівництво Радянського Союзу найвищого рівня розуміло, що навести належний порядок на звільнених територіях лише силами оперативного складу НКВС неможливо. У зв'язку з цим 4 січня 1942 р. Державним Комітетом Оборони видано постанову № 1099/сс (оголошена наказом НКВС СРСР 5 січня 1942 р. № 0021), якою передбачалося виставлення гарнізонів військ НКВС у містах, звільнених від ворога.

На них покладалося несення гарнізонної служби, надання допомоги органам НКВС у боротьбі з ворожою агентурою, зрадниками та іншим антирадянським елементом. Їх чисельність залежала від значення, розмірів міста і області та визначалася командуванням дивізій НКВС спільно з начальником відповідного УНКВС. На комплектування гарнізонів передбачалося виділити 100

тис. військовослужбовців.

Для забезпечення виконання цих заходів за рахунок військ НКВС передбачалося сформувати 2 дивізії, 4 мотострілецькі та 2 стрілецькі полки. [6].

Із метою завчасної підготовки до розгортання роботи на звільненій території органів НКВС УРСР заступником народного комісара внутрішніх справ УРСР майором держбезпеки Строкачем та начальником I Управління НКВС УРСР капітаном державної безпеки Леоновим 7 лютого 1942 р. розроблено Положення про роботу оперативної групи НКВС УРСР, яке затвердив народний комісар внутрішніх справ УРСР комісар держбезпеки 3-го рангу Сергієнко. У ньому були визначені основні завдання й оперативно-чекистські заходи, які необхідно здійснити групі при звільненні від окупантів міста Харкова та інших районів УРСР.

При цьому головними напрямками діяльності визначалися: очищення від зрадників батьківщини, які сприяли німецьким окупантам; ліквідація залишених німцями шпигунських резидентур, агентури і радіопередавачів; забезпечення громадського порядку і безпеки; сприяння відновленню органів радянської влади, комунального господарства, постачання і промислових підприємств шляхом виявлення фактів саботажу і шкідництва, своєчасного припинення ворожої діяльності антирадянського елемента та інформування партійних і радянських органів про виявлені недоліки; контроль і повсякденне керівництво діяльністю обласних управлінь НКВС відповідно до плану роботи, директив і вказівок Наркомату, а також надання практичної допомоги в роботі УНКВС.

Планувалося, що оперативна група НКВС УРСР (150 працівників) і перший ешелон УНКВС по Харківській обл. ввійдуть до Харкова разом з частинами Робітничо-селянської червоної армії (РСЧА). Другий ешелон Харківського обласного управління НКВС залишався в м. Куп'янськ, забезпечуючи керівництво районами, і мав прибути до Харкова після відновлення телефонного і живого зв'язку з районами області.

Для встановлення жорсткого паспортного режиму в місті і обліку населення, оперативна група НКВС повинна була підготувати і подати на затвердження міськради проект постанови про обов'язкову прописку всього населення, стежити за її виконанням і використовувати встановлений режим з метою очищення міста від ворожого елемента.

Із метою фільтрації осіб на дорогах організувалося 8 застав, які діяли в тісному контакті зі штабом охорони тилу і комплектувалися працівниками міліції і червоноармійцями військ НКВС. Кожній заставі додавалося 2 оперпрацівники НКВС, які допитували затриманих і всіх підозрілих осіб направляли в УНКВС.

Очищення сільських районів від ворожого елемента передбачалося здійснювати силами апаратів райвідділів НКВС і міжрайонних оперативних груп, що створювалися за рахунок оперскладу УНКВС, чисельність яких визначалася з урахуванням обстановки на місцях [7].

Для своєчасного виявлення всіх ворожих елементів, які активно виявляли себе в період німецької окупації і залишилися на звільненій території, нанесення оперативного удару по них розроблялися заходи, які можна умовно розділити на три групи: контррозвідувально-політичного, економічного і загальноправоохоронного характеру.

На першому з цих напрямів необхідно було націлити оперативні джерела на отримання даних про зрадників,

посібників фашистів, провокаторів, учасників розправ над радянським активом і про всіх осіб, які виявили себе в період окупації як антирадянський елемент, а також інформації про заміновані будівлі, друковані матеріали контрреволюційного характеру і зброю, виявлення прихованих радіопередавачів, приймачів та іншої радіоапаратури, яка могла бути використана у ворожих цілях.

При цьому частину новопрیدбаної і наявної агентури передбачалося перекинути з районів евакуації, забезпечивши їх відповідними документами під виглядом дезертирів, осіб, які вийшли з оточення, і направити для відпрацювання черг, фільтраційних пунктів, осіб, звільнених із тюрем, скупчення людей на вокзалах, ринках, у готелях та інших громадських місцях.

Особлива увага приділялася здійсненню заходів із виявлення зрадників, провокаторів та інших посібників фашистів, «зрадників із партквитками» і комуністів, які ухилилися від евакуації, а також членів ВКП(б), яких було заарештовано німецькою владою і в подальшому звільнено, троцькістів і колишніх членів антирадянських партій (меншовиків, анархістів, дашнаків та інших), які активно виявляли себе при окупантах.

Для викриття осіб, які служили в політико-адміністративних, каральних, розвідувальних органах і установах фашистських окупантів організовувалися обшуки в усіх установах і організаціях фашистської адміністрації, зокрема в управліннях бургомістра міста і бургомістрів районів, усіх відділах міської управи.

Не залишилися поза увагою НКВС представники інтелігенції та національно-визвольних сил, які перебували на тимчасово окупованій території. Так силами опергрупи за попередньою санкцією НКВС СРСР організовувалося проведення арештів серед «реакційно-профашистськи налаштованої професури і української націоналістичної інтелігенції». Установлювали місця розташування в Харкові та окупованих районах осередків «Просвіти», проводили обшуки в приміщеннях її центральної і районних рад із метою вилучення документів, арештовували їх організаторів і активних учасників. Виявляли місця перебування в Харкові в період окупації українських націоналістичних оркестрів, хорів, капел, арештовували їхніх керівників і проводили обшуки в приміщеннях і на квартирах арештованих. Таку ж роботу передбачалося виконати в Будинку національної культури; провести обшуки та заарештувати членів його правління. При відпрацюванні затриманих особливу увагу слід було акцентувати на виявленні членів оунівських організацій, які залишилися в Харкові.

Було заплановано проведення обшуку в приміщенні редакції і видавництві газети «Нова Україна», арешт усіх працівників її редакції і відповідальних працівників видавництва. Передбачалося також заарештувати всіх активних кореспондентів цього видання та іншої преси, яка виходила за завданням окупантів.

Усі документи і періодичні видання, що стосувалися діяльності українських націоналістичних організацій і окремих українських націоналістів, підлягали вилученню та відпрацюванню. Особлива увага приділялася виявленню документів, що свідчили про зв'язок українських націоналістів з німецькою розвідкою.

У рамках контррозвідувальної діяльності передбачалося здійснити секретне фотографування і відпрацювання утримувачів відомих НКВС конспіративних квартир гестапо для вирішення питання доцільності їх вербування і проведення комбінацій щодо підставлення

гестапо агентури НКВС. Одночасно за ними встановлювалося спостереження з метою виявлення їх відвідувачів. Планувалося провести обшуки і опечатати всі відомі приміщення гестапо та міських комендатур із метою вилучення оперативних та інших матеріалів. Із використанням оперативних можливостей встановлювалися списки агентів гестапо, зрадників, поліцейських і різних службовців німецьких комендатур, районних і міських управ, відділень бургомістра та організовувалися арешти цих осіб. При цьому у випадку відсутності об'єкта використовувався інститут заручників - заарештовувалися члени його сім'ї [8].

Оперпрацівники мали з'ясувати заміновані німцями місця, склади зброї, боєприпасів, продуктів, пального, залишені фашистськими військовими частинами при відступі.

Для запобігання можливому відтоку з міста осіб, які співпрацювали з окупантами, відповідно до спеціального плану, розробленого спільно з Управлінням робітничо-селянської міліції (УРСМ), навколо міста із числа працівників міліції, бійців винищувальних батальйонів і бригад сприяння організувалися заслони. Усі затримані за підозрою в співробітництві з німцями особи направлялися в контррозвідувальний відділ (КРВ) УНКВС для фільтрації та відпрацювання. Такому ж відпрацюванню підлягали всі підозрілі особи, затримані міськими райвідділеннями міліції і відділенням карного розшуку. При цьому планом передбачалося негайне інформування КРВ УНКВС про всі матеріали (агентурні донесення, заяви громадян тощо), що надходять на зазначену категорію осіб, для їх відпрацювання і реалізації.

Ставилися конкретні завдання щодо організації оперативної роботи. Так у найкоротший строк передбачалося повернути в місто всю агентуру, яка проживала там до окупації, та приступити до вербування нової. При цьому з використанням індивідуального підходу і врахуванням цільового призначення можливим було придбання агентури із числа осіб, які служили в установах німецької влади, а також із числа викритої агентури німецької розвідки. У ході слідства в справах заарештованих, фільтрації і відпрацювання затриманих намічались кандидатури для перевербування, вербування і закидання агентів у тил ворога з відповідною легендою.

Одночасно організовувалися і здійснювалися заходи щодо забезпечення відновлення діяльності підприємств на звільненій території, насамперед, на найважливіших, які могли швидко налагодити випуск продукції для потреб фронту. Із цією метою працівниками економіко-кримінального відділу (ЕКВ) негласний апарат націлювався на виявлення диверсійних груп, терористів, шпигунських мереж та іншого контрреволюційного елементу. Особи, які працювали на дільницях, що могли стати об'єктами диверсії або шпіонажу, піддавалися офіційній фільтрації і ретельній перевірці. Організовувалися бригади сприяння, за допомогою яких здійснювався опис майна і матеріальних цінностей підприємств, виставлялася охорона і вживалося протипожежних заходів.

Силами бригади сприяння бралися на облік усі кустари - ремісники, здійснювався опис їхніх інструментів і всіх матеріальних цінностей, проводилися перевірки комунального господарства, мостів, трамвайних і троллейбусних парків, стану електростанцій і тимчасових електроустановок, водогону, а також документування їх стану і опис майна. Документувався стан хлібзаводів, пекарень, млинів, фабрик-кухонь, спиртогорілчанних і

пивних заводів, описувалося майно, продукти, напої, що залишалися на складах. Уживалися заходи щодо встановлення колишніх державних торговельних установ і приватних торговців для їх постановлення на облік і повного обліку наявних продуктів і товарів. При цьому залишки запасів і продовольства піддавалися ретельній перевірці відносно можливого отруєння продуктів.

Безпосередньо після звільнення перевірявся і документувався стан поштамту, центрального телеграфу, АТС, фінансових установ, банків, пайових контор, податкових організацій, де здійснювався опис і вилучення усіх цінностей і грошей.

Із метою документування фактів руйнування окупантами промислових підприємств і споруд складалися акти громадських комісій, вони фотографувалися, опитувалися свідки і очевидці. Виявлялися особи, які брали активну участь у відновленні підприємств під час окупації, а також керівники заводів, фабрик, начальники охорони підприємств для вирішення питання про їх арешт. Паралельно розроблялися заходи боротьби із саботажем, мародерством і розкраданням соціалістичної власності.

Одним із невідкладних заходів, спрямованих на забезпечення охорони правопорядку, боротьбу із загальнокримінальною злочинністю, УНКВС було визначено підбір безпечних службових приміщень і гуртожитків НКВС, своєчасний огляд і розмінування цих будівель, обладнання тюрем і камер попереднього затримання, організація їх охорони. У місті організувалася комendantська служба і робота місцевої протиповітряної оборони (МППО).

На органи міліції в першу чергу покладалося виконання таких завдань:

- організація охорони громадського порядку, особистого майна громадян, допомоги постраждалим від німецьких загарбників;
- збір трофейного майна і зброї, виявлення і вилучення друкарської і розмножувальної техніки;
- боротьба з бандитизмом, кримінально-злочинними елементами, спекуляцією і товарообмінними операціями;
- виконання наказів військового командування щодо забезпечення належного порядку військового стану в місті, спостереження за світломаскуванням;
- установлення паспортного режиму, виявлення і затримання осіб, які ухиляються від служби в РСЧА, і арешт дезертирів. [9]

Аналогічні плани, з урахуванням місцевих умов, розроблялися для кожної області.

Слід зауважити, що практика створення і діяльності оперативно-чекістських груп НКВС була відпрацьована ще в 1939 р. під час підготовки до розгортання воєнних дій проти Польщі. 8 вересня було видано наказ НКВС СРСР № 001064, згідно з яким НКВС УРСР мав створити 5 оперативно-чекістських груп у Київському особливому військовому округі (КОВО) чисельністю 50-70 осіб. Крім того, для виконання спецзавдань кожна група підсилювалася батальйоном прикордонників (300 бійців кожний) із складу військ Київського прикордонного округу.

15 вересня 1939 р. було видано директиву НКВС СРСР № 720, якою регламентовано діяльність оперативно-чекістських груп [10].

Зокрема, передбачалося створення тимчасових органів влади, до складу яких входили керівники опергруп НКВС, створення в усіх великих населених пунктах на зайнятій території апаратів НКВС за рахунок виділення зі складу основної опергрупи окремих груп, посиленних

загонами червоноармійців-прикордонників, які мали стати ядром майбутніх органів НКВД на теренах Західної України.

Перед опергрупами ставилися такі завдання:

- негайно зайняти приміщення установ зв'язку (телеграф, телефон, радіостанції та радіоузли, пошти) і призначити їх керівниками перевірених осіб; приміщення державних і приватних банків, державних скарбниць та сховищ державних і суспільних цінностей, узяти на облік усі цінності, забезпечивши їх зберігання, усі державні архіви, насамперед архів жандармерії та філій 2-го Відділу Генштабу (експозитур, пляцувок органів розвідки);
- надати всебічну допомогу політвідділам армії в негайному зайнятті друкарень, редакцій газет, складів паперу і в налагодженні видання газет;
- з метою запобігання змовницькій зрадницькій роботі заарештувати й оголосити заручниками відомих представників серед поміщиків, князів, дворян і капіталістів. Заарештувати найбільш реакційних представників урядової адміністрації (керівників місцевих органів поліції, жандармерії, прикордонної охорони і філій 2-го Відділу Генштабу, воєвод та їхніх помічників), керівників політичних партій — Польської партії соціалістів (ППС), Національної партії (СН), Партії праці (СП), Національно-радикального табору (ОНР), Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО), Організації Українських Націоналістів (ОУН), Української соціалістично-радикальної партії (УСРП) тощо.

Передбачалося зайняти в'язниці та перевірити склад ув'язнених. Заарештовані за революційну та іншу антиурядову діяльність підлягали звільненню. Одночасно ці заходи використовувалися для вербування агентури і проведення політроботи серед населення. При формуванні агентурно-інформативної мережі зверталася увага на охоплення державного апарату, контрреволюційних, буржуазно-поміщицьких кіл і політичних партій.

Ставилося також завдання забезпечити організацію надійної охорони громадського порядку, електростанцій, водогонів, продовольчих складів, елеваторів і сховищ пального. Організувати боротьбу з грабежами, бандитизмом, спекуляцією. Здійснити реєстрацію і вилучення в цивільного населення вогнепальної зброї, вибухових речовин і радіопередавачів.

Порівнюючи основні завдання та побудову оперативних груп НКВС, можна зробити такі висновки.

По-перше, практика організації виконання масштабних завдань нечисленними формуваннями НКВС в умовах воєнного періоду була напрацьована керівництвом НКВС задовго до початку війни.

По-друге, висока якість підготовки організаційно-управлінських документів, чітка регламентація підготовки до розгортання діяльності, конкретне постановлення завдань та визначення пріоритетів і порядку взаємодії сприяли ефективній організації роботи оперативних груп НКВС.

По-третє, пріоритетним у діяльності оперативних груп НКВС на звільненій території було виконання завдань контррозвідально-політичної спрямованості та боротьба з ворожою агентурою.

По-четверте, оперативні групи НКВС, як особлива організаційна структура для виконання першочергових завдань на звільненій території довели свою ефективність, забезпечивши розгортання територіальних органів НКВС.

По-п'яте, тогочасна тоталітарна система та стан воєнного часу створювали передумови численним по-

рушенням прав громадян та застосуванням незаконних методів при організації виконання поставлених перед оперативними групами завдань.

Література:

1. Див. Андрухів І.О., Француз А.Й. Правда Історії. Станіславщина в умовах терору і репресій: 1939 - 1959 роки, Історико-правовий аспект. Документи і матеріали. - Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. - 448 с.; Білас І.Г. Репресивно-каральна система в Україні 1917-1953 рр.: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз: У 2 кн. - К., Либідь - Військо України, 1994. - Кн. 1 - 432 с.; Кн. 2. - 688 с.; Михайленко П.П., Кондратьєв Я.Ю. Історія міліції України в документах і матеріалах: У 3-х т - К., Генеза, 1997. - т.2 : 1926 - 1945 - 1999.; Тимченко А.П. Организация и деятельность советской милиции в годы Великой Отечественной войны 1941-1945 гг. Учебное пособие. К., 1989. - 45 с.; Шевченко А.Є. Організаційно-правові аспекти становлення та адміністративної діяльності спеціальних підрозділів НКВС України на транспорті у кінці 20-х - середині 40-х рр. ХХ ст.: Монографія. - К., 2005. - 472 с.
2. Історія України: Нове бачення. У двох томах. Редактори ВВ. Валько, О.О. Сухолотюк. Том 2. - К.: Україна, 1996. - 492 стор.
3. Коваль М.В. Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939-1945рр.) - К.: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. - 336 стор.
4. Матеріали Державного архіву МВС України, фонд 45, опис 1, справа 134 «Прикази НКВД ССРСР за 1945 год с № 001105 по № 001560» - 250 стор.
5. Матеріали Державного архіву МВС України, фонд

3, опис 1, справа 15, «С перепиской Заместителя Народного Комиссара Внутренних Дел УССР 1941-1942 г.г.», аркуші 1 - 5.

6. Матеріали Державного архіву МВС України, фонд 3, опис 1, справа 15 «С перепиской Заместителя Народного Комиссара Внутренних Дел УССР 1941-1942 г.г.», аркуші 6 - 9.

7. Матеріали Державного архіву МВС України, фонд 3, опис 1, справа 15 «С перепиской Заместителя Народного Комиссара Внутренних Дел УССР 1941-1942 г.г.», аркуші 10 - 16.

8. Матеріали Державного архіву МВС України, фонд 3, опис 1, справа 15 «С перепиской Заместителя Народного Комиссара Внутренних Дел УССР 1941-1942 г.г.», аркуш 34.

9. Матеріали Державного архіву МВС України, фонд 3, опис 1, справа 15 «С перепиской Заместителя Народного Комиссара Внутренних Дел УССР 1941-1942 г.г.», аркуші 22 - 48.

10. Органы государственной безопасности СРСР в Великой Отечественной войне. Сборник документов. - Т.1. - М., 1995. - С.79-81.

11. Іллюшин І., Пшенніков О. Діяльність оперативно-чекістських груп НКВД у західних областях України (вересень-жовтень 1939 р.). // Із історії спецслужб України № 2/4 (13/15). - К., 2000. - С. 424 - 433.

Терещенко Ю. В.,
перший заступник начальника
Департаменту документального забезпечення
та режиму МВС України
Надійшла до редакції: 12.03.2016

УДК 343.2

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО РОЗСУДУ

В статті розглядається питання виникнення та розвитку інституту адміністративного розсуду.

Ключові слова: органи публічної адміністрації, дискреційні повноваження; адміністративний розсуд.

В статье рассматривается вопрос возникновения и развития института административного усмотрения.

Ключевые слова: органы публичной администрации, дискреционные полномочия; административное усмотрение.

The article examines the emergence and development of the institution of administrative discretion.

Key words: public administration authorities discretionary powers; administrative discretion.

Постановка проблеми. Прийняття Конституції України, революція гідності, демократизація суспільних відносин, орієнтація України на вступ до Європейського співтовариства з його стандартами та вимогами до системи управління та законодавства зумовлюють необхідність масштабного реформування адміністративної сфери, а також будівництва взаємовідносин особи з державою на принципово нових засадах. У сучасних умовах стрімкої правотворчої діяльності в Україні першорядного значення набуває проблема підвищення рівня захисту прав та свобод громадян. Особливе місце на шляху здійснення

адміністративної реформи належить виробленню принципово нових механізмів, які дозволять максимально регламентувати діяльність правозастосовних органів. Існуюча система правозастосування в державному управлінні є недосконалою. Однією з багатьох причин є нечіткість та непрозорість процедур і критеріїв прийняття рішень у багатьох сферах суспільного життя, що уможливує корупційні діяння зі сторони посадових осіб. Отже важливим суб'єктом правозастосування в даному випадку виступають органи публічної адміністрації, а їх діяльність на будь-якому етапі тісно пов'язана з застосуванням адміністративного розсуду. Розсуд - це постійний супутник управління різноманітними життєвими процесами в сфері політики, економіки, культури, та інших сфер суспільного життя. Проблема розсуду як правового явища не згасає вже на протязі довгого часу. У вітчизняній юридичній літературі в цілому досі не склалось єдиного підходу щодо історії формування адміністративного розсуду.

Мета статті. Метою статті є всебічне вивчення питання щодо історії виникнення та розвитку інституту адміністративного розсуду.

Виклад основного матеріалу. Історія розвитку права невіддільно пов'язана із трансформацією суспільних відносин, що постійно потребували нового та більш систематизованого підходу щодо нормотворчої діяльності, а також застосування цих норм на практиці. Тобто,

© Н.А. Бааджи, 2016